

Co mohou školy udělat pro vzdělávání instruktorů?

DANIELA KRAMULOVÁ

Žáků, kteří absolvují minimálně část praktické výuky na reálných pracovištích, přibývá. Zájem mají nejen školy, ale v posledních letech vzhledem k situaci na trhu práce i zaměstnavatelé. V odborném vzdělávání proto nabývá na významu téma vymezení a organizace praktického vyučování na pracovištích, ale i vzdělávání instruktorů ve spolupracujících firmách.

Podle výsledků dotazníkového šetření potřeb škol ze závěru loňského roku, v němž odpovídalo 1 293 SŠ a VOŠ, absolvují odborný výcvik nebo praxi na pracovištích zaměstnavatelů žáci z 68 % všech oslovených škol. Tuto formu spolupráce se sociálními partnery rozvíjí 92 % SOŠ a 96 % SOU a přikládají jí značný význam. Na dotaz „Jaká opatření by pomohla vaší škole k dosažení vámi zvoleného cíle ve spolupráci školy se zaměstnavateli?“ odpovědělo 49 % SOU a 36 % SOŠ, že vzdělávání instruktorů, tedy pracovníků firem, kteří zajišťují praktickou výuku žáků na pracovištích.

Má nám stačit minimum?

Ze zkušeností škol vyplývá, že zaměstnavatelé, pokud o vzdělávání svých zaměstnanců-instruktorů uvažují, vnímají jako potřebné jejich proškolení v oblasti BOZP a PO, jež je školami považováno skutečně jen za nepodkročitelné minimum. Podle instruktora Lukáše Rotta z Husky – KTW je důležité, aby instruktoři absolvovali část školení prezenčně a dozvěděli se informace, které by jim mohly při čistě individuální přípravě uniknout. Například o ranním nástupu žáků na pracoviště, o váhových limitech pro manipulaci s předměty nebo důležitá pravidla, jak správně postupovat v případě úrazu. Rozdíly jsou už v zápisu o úraze, pro který je potřeba použít jiný formulář než v případě úrazu zaměstnance. „Neproškolení instruktoři mnohdy vůbec nevědí, že například žáka s tržnou ranou nemůžou jen tak naložit do auta a odvézt na ošetření, ale že je třeba nejprve kontaktovat rodiče a školu. Anebo že žáci musejí být neustále pod dohledem instruktora – takže pokud by zrovna řešil zmíněný úraz, ostatní žáky buď převezme jiný instruktor, nebo by bez dozoru neměli pracovat,“ upozorňuje instruktor.

Instruktor nese při praktickém vyučování za žáky plnou odpovědnost, eviduje docházku a podílí se na jejich hodnocení. Kromě toho však má také důležitou roli při získávání a upevňování správných pracovních návyků žáků a při jejich identifikaci se zvoleným oborem. Zároveň pomáhá škole naplňovat její školní vzdělávací program. „Pokud není na pracovišti zaměstnavatele se žáky stále přítomen také učitel

odborného výcviku, což velmi často není, pak je role instruktora praktického vyučování ještě významnější,“ vysvětluje Martina Kaňáková, garantka intervence „odborné vzdělávání a spolupráce škol a zaměstnavatelů“ v projektu P-KAP (Podpora krajského akčního plánování).

Přesto současná legislativa neklade na instruktory praktického vyučování žádné kvalifikační požadavky pedagogického charakteru a zákon o pedagogických pracovnících tuto pozici vůbec nezmiňuje.

Pokud však instruktor není dostatečně informován o obsahu a cílech praktického vyučování a jeho návaznosti na příslušné části školního vzdělávacího programu, případně když nemá základní znalosti o pedagogické práci se žáky, hrozí riziko, že praktické vyučování neplní svůj účel. A bývá pak negativně hodnoceno ze strany žáků, školy i firmy samotné.

Školy aktivní v přípravě instruktorů

Postupně však přibývá zaměstnavatelů, kteří si nezbytnost proškolení svých pracovníků-instruktorů uvědomují. Zejména menší a střední firmy však nemají k proškolení potřebnou personální kapacitu. Proto část škol přistoupila k tomu, že školí tyto zaměstnance spolupracujících firem sama – využívá přitom stálou nabídku kurzů Národního ústavu pro vzdělávání, v nichž se nejprve proškolí odborní učitelé, kteří se pak sami stávají lektory a přímo školí instruktory praktického vyučování.

Do konce roku 2018 se těchto jednodenních kurzů zúčastnila více než stovka zájemců z řad pedagogů, kteří následně proškolili 1 122 instruktorů ve firmách.

Základní model vzdělávání samotných instruktorů praktického vyučování vznikl rovněž na půdě NÚV v rámci projektu Pospolu, kde byl také pilotně odzkoušen. Je koncipován na 40 hodin, v nichž je kromě prezenčního studia zahrnuto i samostudium, praktický nácvik a závěrečný test.

VZDĚLÁVÁNÍ

Školy však mohou podle konkrétních podmínek svých i spolupracujících firem jednotlivé části této vzdělávací mozaiky do určité míry upravovat. Mohou např. doplnit něco do obsahu a přizpůsobit rozsah kurzu organizačně. Jednotlivé vzdělávací bloky se tak mohou uskutečnit na půdě školy, u větších firem s více instruktory v jejich vlastních školicích prostorách, nebo lze volit větší počet kratších bloků rozdělených do více dnů i intenzivnější celodenní vzdělávání.

Instruktor jako profesní kvalifikace

Společnost Husky spolupracuje při odborné přípravě žáků s několika školami v Sezimově Ústí, Táboře, Pelhřimově, Českých Budějovicích, Jihlavě, nejtěsnější partnerství však má se SOŠ a SOU Jindřichův Hradec – budoucí nástrojaři, zámečníci či strojní mechanici se po týdnu střídají ve škole a na pracovišti už od prvního ročníku. Příslušný podíl odborné praxe tu vykonávají také žáci maturitních oborů. Lukáš Rotta je nejen instruktorem, plní zároveň úlohu koordinátora spolupráce se školami. Proto přivítal i možnost navazujícího vzdělávání umožňujícího získat osvědčení o dosažení profesní kvalifikace „Instruktor u poskytovatele praktického vyučování“. V loňském roce se stal prvním instruktorem, který této profesní kvalifikace dosáhl. Přípravný kurz i zkoušky absolvoval na Akademii řemesel Praha – SŠT, která je zároveň autorizovanou osobou Národní soustavy kvalifikací (NSK). V současné době jsou zkoušet a vydávat osvědčení o této kvalifikaci oprávněny čtyři autorizované osoby.

Vlastní zkouška obsahuje ústní, písemnou a praktickou část. Lukáš Rotta k tomu říká: „V rámci praktických testů jsem zpracovával téma, jak začít nový školní rok. Součástí práce byl i tematický plán praktického vyučování. Vycházel jsem z reálné situace na našich pracovištích, takže jsem se sice připravoval na zkoušku, ale zároveň všechno bylo velmi užitečné a praktické pro moji každodenní práci.“ Se žáky prvních ročníků musel začít skutečně od začátku. Vysvětlit a ukázat jim všechny činnosti – měření, pilování, stříhání plechu, rýsování atd. Praktickou výuku je zároveň potřeba sladit s tematickým plánem školy. Díky základům pedagogiky a psychologie ví, že ve fázi učení je nutné věnovat čas na zvládnutí a upevnění znalostí a dovedností. „Počítám s tím, že musím opakovaně vysvětlovat, ukazovat a pracovat s uční tak, aby se nebáli zeptat, když něčemu nerozumějí nebo jim to nejde. Klidně podruhé nebo potřetí,“ usmívá se.

V prvním ročníku je praktické vyučování zaměřeno především na ruční práci. Instruktor Rotta se snaží žáky motivovat seznamováním s „atraktivnějšími“ pracovišti, s využitím CNC strojů apod. Ve 2. a 3. ročníku už mohou pracovat na

točivých strojích, na soustruhu, fréze. Díky tomu už dělají víc produktivní činnosti a začínají se víc zapojovat do chodu firmy. Vzhledem k tomu, že se podílejí jen na určité části výrobku, je důležité, aby ho viděli také kompletní. Pochopí, že nedělají nic zbytečně, že i jejich díl práce má pro celek význam. Často pak říkají: Na tomhle jsem dělal!

ŠAP jako příležitost

Rostoucí podíl praktické výuky na pracovištích a zvyšující se tlak na zavádění prvků duálního vzdělávání klade větší nároky i na přípravu instruktorů. „Zaznamenáváme zájem o proškolení lektorů také ze strany samotných firem či regionálních hospodářských komor. Například Jihočeská hospodářská komora vyškolila instruktory strakonických a píseckých textilních firem, protože praktická příprava žáků ve znovuotevřeném tříletém oboru Výrobce textilií probíhá s ohledem na neexistenci školních dílen výlučně na pracovištích,“ konstatuje Martina Kaňáková, která se v NÚV na školení lektorů podílí. Dodává zároveň, že roste počet škol a zaměstnavatelů, kteří vzdělávání instruktorů pojmají komplexně jako součást vzájemného smluvního vztahu a jako součást zajištění kvality praktického vyučování.

V úvodu zmíněné dotazníkové šetření ukázalo, že velká většina škol považuje za důležité mít zpracovanou strategii spolupráce se zaměstnavateli a dalšími partnery (49 % velmi, 41 % spíše důležité) i plány této spolupráce na konkrétní období (pro 43 % velmi, 47 % spíše důležité; podíly SOU a SOŠ jsou ještě vyšší). Pokud však jde o to, na jakých činnostech se školy v rámci spolupráce se zaměstnavateli aktivně podílejí, ukazuje se, že strategii spolupráce má zpracovanou jen 21 % škol (30 % SOU, 29 % SOŠ) a plány spolupráce 24 % škol (31 % SOU, 33 % SOŠ). Přitom právě v těchto dokumentech lze formulovat cíle praktického vyučování včetně potřeby vzdělávání instruktorů a ve spolupráci s partnery jim dávat konkrétní podobu. Školní akční plány, které v současné době zpracovává či aktualizuje téměř tisícovka SŠ a VOŠ, jsou dobrou příležitostí, jak toto významné téma spolupráce školy s firmami rozpracovat pro následující období z podoby obecné priority až po konkrétní úkoly.

PhDr. Daniela Kramulová,
publicistka projektu Podpora
krajského akčního plánování, NÚV